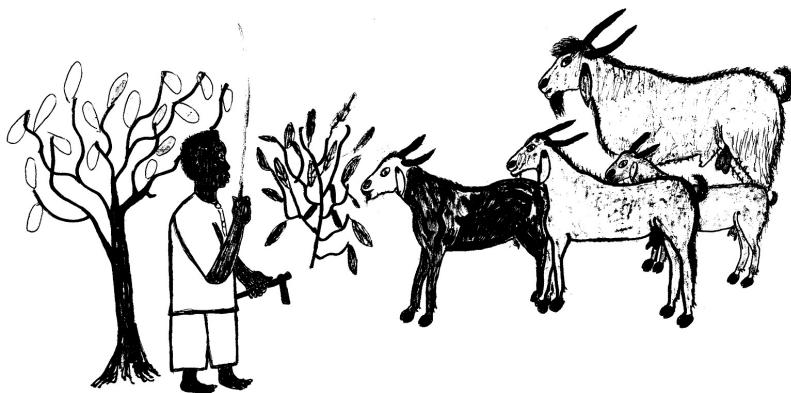

Hikme majirin to

Kanaa sîkal ûrana wî

*La sagesse d'un élève
Des récits en langue massalit*

Hikme majirin to

Kanaa sîkal ûrana wî

Kanaa nodorona wî : Juma Ibrahim Harun, Abderazik
Mahamat Ahmat, Ishak Kamis Mahamat, Gamaraddin
Mahamat Harun, Abdalmajid Abdalla Sileman

*La sagesse d'un élève
Des récits en langue massalit*

SIL Tchad
B.P. 4214, N'Djaména
2020

Langue: massalit, parlée dans la préfecture d'Assoungha à l'est du Tchad, et au Soudan, surtout dans l'Etat fédéral du Darfour occidental.

Titre en français: La sagesse d'un élève - Des récits en langue massalit

Genre: Culturel

Kanaa norgola wî (Rédacteurs) :

Juma Ibrahim Harun, Abderazik Mahamat Ahmat, Ishak Kamis Mahamat, Gamaraddin Mahamat Harun,
Abdalmajid Abdalla Sileman

Suran nena wî (Illustrations) :

Juma Adam Yaya, SIL International Illustrations,
clipart-library.com

© 2020 SIL Tchad, B.P. 4214, N'Djaména, Tchad

1ère édition: 150 exemplaires

Kanaa

Safi mbo âringi mbo.....	5
Dan� Abdalla Zâmbur.....	6
Kamal ta Koye mbo.....	7
Barndala Ache Tunuj ta.....	8
Lukkurdi makatar to.....	9
Lukkurdi suro ta.....	10
Kanaa kârifi ta�.....	11
Kima nînjimeri.....	13
Lukkura bûrti Kûdumule lo Hachaba tam..	14
Lukkurdi kus� to.....	15
Dolo nânjafira.....	17
Jarda dûrman� n�.....	18
Hikme majirin to.....	21
Lukkurdi k�la to.....	23
Bûrti ta� kanaa.....	24
Saa nd�tira.....	26
Ma� kimi� n�.....	28
Nînjimera kimi� nînjimera n�.....	29

Kallikandi tōo na.....	32
Âduwa nîbino tûnuse.....	34
Rayije nî kâddi.....	36
Lukkurdi wâci ta.....	38
Sabur nenem kîsiweye.....	39
Ndira da tāja.....	42
Tajir Sabun.....	43
Wajan.....	46
Margi mbo bûgula mbo.....	49

Safi mbo âriŋgi mbo

Lêle tu sug dûkum Birejin tam, madaldim kaa cikakko ken nû ïnjiŋe ilim, kori kucice âriŋ kar konji iliŋe.

Lêle ilim, kima Safi uri ili “Âriŋgu tu âybinte ye” ru, gani ilim bero or ken, âriŋwo kabab tindede, âriŋgi tu konji liŋo kiyede, Safi tinda dol tara.

Safi wâc! in kâriŋ âriŋgu jo ŋgic! in tîbina, âriŋgi Safiwo kul fîr tena. Kaa sûg taŋa koy “Kimo âriŋgi kul taye!” ïrniniŋ gu, Safi âriŋgi tamina tîkala-kunuŋ, âriŋgu fetekec! in fasiŋ tûsura. Kaa ajab rînaŋ cekesin ela.

Nukkurna gi Âli Chadda

Dan a Abdalla Zâmbur

Dan a Abdalla Zâmburko ti dabala Kâlil
Ibrahim ta gu nûrci lo, dabalam ko tinden, kimin
dabalam ninda wî, dan o hâbi  rkarnu kooy nda
talasen, kima tu  go ru t rkarna, “Kangi  go ru
â nu larin turna jan f t ken tesereyo ?” tirnen,
dan a  go tire, “Da kimam k ru nenenda k yye.
Kimo tu nanayaka f t ken tesereye” t rnaja, ili
molo dan o n kariya ela.

Nukkurna gi Ishak Kamis Mahamat

Kamal ta Koye mbo

Lêle tu, Kamal Koye to
biskilitko tangat ken nuj
rayo kiyede, târ koro ruj!
nîndirarnu tôliňa, Koye du
kur'an biskilitko le târiňa.

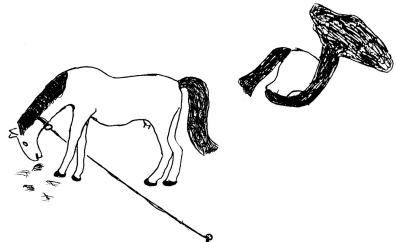
Kamalko du ka kar lamin,
koro kilik-kilik ken kul, da ta nîm wanaňa. Kangi
tu kaa nintiňa norgore ilu uruňa, kar koro lun
torgola.

Kamal ta baba du hâbutuu numane
Kamalko nda têrin, da ta du rûse lebe-lebe
hâbutuu nda tigen tiňen, Koye du kîke teserede,
Kamal tonorona, ajab rînaň ela.

Nukkurna gi Abderazik Mahamat Ahmat

Barndala Ache Tunuŋ ta

Sene tu, bere Ache Tunuŋ ta barndalo nîyembo kallo tuŋana. Nene hurte ru nîyembo tonjonen, sêy inda gu, lêle tu, bero kima ta mbo waram naŋ tîneteyen kucuŋ le wara.

Bere ti ucuŋa lo tînen, barndala du ŋorta tînju ŋari tîŋ ko tamalanjer-kunuŋ, kâriŋ kar âgu ūsusangi tam taya. Kaa wara, barndala kûyyen joo wandamina gu, ko âgu ūsusangi tam taya kosiŋ, “Ka, âgu kûllaŋ manarkiti” ru, gûlla wândaŋina, yaŋun saŋan wanarkinde.

Kaa bere kima âgum tôrin kino ûllede, lôra tela. I koy hamud-ken ajab rînaŋ ela. Kana gi dar Mestere hille Kâŋgi molo garbi hille Tindita uri ilim tûkaye. Kâŋgi ninaja ajab nirnda kûyyende.

Nukkurna gi Juma Ibrahim Harun

Lukkurdi makatar to

Sene tu, kaa dar saba wayin, kaa dîrije nîŋ nene du mâmunta nda unucuna, Jinene wayide gani tûka. Murayitta Makkada taŋa ilam ûnjura.

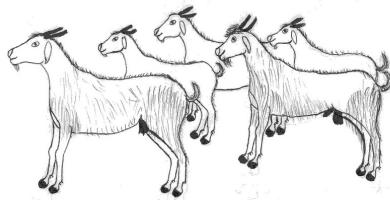
Ûnjura, kaa tuu ɻuguru igen, tuu du chayo igen, tuu du ukkurin ke inda gu, kaŋgi lukkurdu jeka nû tukkurna, dâna tu in de cen tîya.

Cen tîya gu, tîyarta ta kima gê iye mana lo ɻgo tire, “Hay! Babawo kaa tuu irnen aynanya, gi noŋ de tena” tirnen, kaa tuu wî du tâŋgit ninajnda wala tâŋgit nîkalnda lo, kuran ajab irnen inda gu, dâgigaŋ tur noŋ kul tîjijara.

ɻun subbo kaa makatar taŋa wîwo njebo Jinene naŋu ajab rînaŋ le wâlandira.

Nukkurna gi Juma Ibrahim Harun

Lukkurdi suro ta

Ama sene tu

kima sibina lo
andedede, da mbe
tîce mbo leker mbo
ândii suro

andenjebena gim, kiminj kâddur de tîran maka-kunuj, malta ludon le jâgiyen kânijam juwafata kânijja no, sari mindedede, malta tîj waka-kunuj, âsurti kânim waya. Nene du malta kul ornoj mo tananja, da mbo indila, ko kojon kul tanara.

Da mbe kojon nar ndâsirnu tindede ara, muturak mbo andurcan tela. Ama koy kûri andiyen, keberi asee loyn kul suro âke ilu, ndittira mbo cumanj armina. Kaa tojo ninda wî amboro ambeceken kûri andiyesina ala.

Nukkurna gi Nuraddin Ahmat Abdalla

Kanaa kârifi taŋ

Sene tu kârifim da mbe mbo âsurum mîŋa, ganu âsurti to naŋ âmbinjikala. Asee mena, filta nû markinden, âsurti asee nî gu de caku filta moyoŋa.

Sede miyeje uri ila karu filtam layu, filta udende gûrtaj ɲide njiŋan le wa-ken, filta du rayni de ïndinasin, mi du filta ɲij enegiye ru minda gu, lêle tu da mbe tîkalag miyeje ɲin kooy injiŋina.

Ili molo da mbe ti elelen âyŋge tîŋar-kede kurnaŋ sallu ken le ta-ken, mi du dûmmo

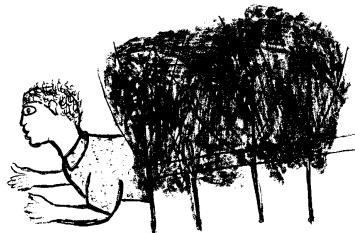
mîkegiyaka mindag, lêle tu amboro ândunursan
le âlo taka.

Ñerem tûka, asur ko sallu ke anda gu,
miyeje kar fîltam waya. Sallu ken âkalag, ama
du miyeje ira wî ângit nîkalnda lo “Înjar wî warî
kâyinj ware” ru âkalag, ûjim dûri nûnja noj
inden kuran le ârija. I du wârija, ama du ko da
mbo ândala. Ti du “Ila lo miyeje fîlta ninjiñe
wîye!” tîrnaña ajab ru ala.

Nukkurna gi Nafissa Arbab Mahamat

Kima nînjimeri

Lêle tu, kimo da ta
berjeŋ nda torona naŋ
nindiyān tara. Hâgudu
kârrasta koy nda
torona, îndiyam naŋ
nindiyān le tara. Da ta “Mburcanti” ru tena,
kâriŋ ndûruk mo kûde bâtir mo taya.

Da ta du “Kima tiyana” tirnen, bânu ko kul
njârisin, ŋun subbo, kaa tuu ninnde waram
waka. Tuu du dûkum mo kûde innden warkinde.
Yagu munjukula tu sam saa tul tayin, kima du
wâci tiyen nuŋuna lo bâtir molo tîŋarin,
munjukula sîkal “Wa kima! Gim ŋgâru ninnde
layayoŋ?” tirnen, nûka gu tûrana.

Kima niyana iragiyaka kosiŋ, nenem nda
tanaŋa. Nda tanaŋa gim, mama ta du ŋgo tire,
“Wa kima mbe! Nînjimera naŋa ŋgâriye?
Gîndiken lo dabaro inko laŋo mindayoy!” rînaŋ

kima gu “Ab Tînjimeri” turuŋa.

Nukkurna gi Juma Ibrahim Harun

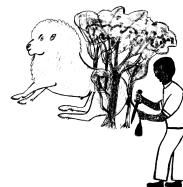
Lukkura bûrti Kûdumule lo Hachaba tam

Lêle tu kaa Hachaba tanya jîno enteyen, kaa Kûdumule tanya indila koso indayen, lêle ili tara kaa tîŋjar sîr ena. Kaŋgi tu mal-mal ken dûmmo rên tayi gu, amara du kaawo kaban târii segergerengi bûrtim ninda ilim lay sêy tinda gu, kaa wara.

Tîkala gu, wî nurake mbo ûŋenden, sêy tinda gu kaŋgi ili tara-kunuŋ iraro ceb-ceb ken tilina-kunuŋ, amara du târiŋaye ru kurnaŋ taren, kaŋgi gi du ŋoru ludaŋ tusula. Munje tara, ŋoru bîr! in tarca-kunuŋ, ko agaró tocha, saŋjan kaŋgim tarndite tûka, le târiŋa-kunuŋ ŋaride Kâŋti dol ko tîya.

Kaŋgi in ken nuya gi, kaawo âduwo ndêru ŋgo tire, “Ba kinda-ken kiyede iraro karkan, ceb-ceb ken kiliwan, ceb-ceb geya gi âdu njuŋja tûsunji.”

Nukkurna gi Juma Adam Yaya

Lukkurdi kusaŋ to

Kaŋgi tu mûcoo mbara tenegiyaka, kusaŋko taŋi tu gi molo tu gim tayi gu, armbala ŋegergeritu lo kaŋgi bûrtu nayi gu ko ûyo nâbanjinti noŋ de kâd ken ko, sîŋge sisi gonî kâddi tindayeka taya.

In ken kaŋgi gi kûri mbo “Jôci duro iye noŋ nindiyen elaye” ru, taŋan-ken-kodo le “Jôciwo kusaŋko aŋawan” ru le taka.

Lêle tu, mâsik mo salata ken kâriŋge inda gu, kaŋgi armbalo kusaŋ narka gi ŋgo tire, “Ama abbagu kusaŋ taŋi mbe tu gi molo are noŋ, sisi gonî kâddi kûdumi mana ilim, armbala tu sibina

ŋegegereri lo kar ûyo ândabanji noŋ de kâd
anden, ko sisim taya le ara” tîrnajña.

Kaŋgi tu koy ŋgo tire, “Ama koy lêle tu
kusaŋko are gu, sisi gonim maŋ ra gim de,
armbala ŋegegereri lo ama are gu kar ûyo kâd
anden, ko sisi gonim taya, le aranniye” tirnen,
îkala gu wâri îni gi sininta kaŋ yeka, hâbi gi
armbala yanden, ajab rînaŋ ela. In ken “Sede
kusaŋ na ba rakan, mbaŋaŋndan ŋawete yande”
iraye.

Nukkurna gi Juma Ibrahim Harun

Dolo nânjafîra

Sene tu, kaŋgi hille Mûlli na lo dolo mbo wânjafirna, “Dar Saba aka, dolo argola arni” ru taka. Dar Saba ko sininta mâri noŋ koy ɳun, dolo mbo ondoronnden, hamud ken le taren, mûco gi du tayin bûrtim wânjafirna.

Kamba gi Jinene kar tûsura, kaa hille Mûlli taŋa mbo îdirana. Tîran salam îrarisina, kaa ɳgo ire, “Mûco na mbo kîdiranoŋ?” irnen, ti du “Lala mîdirande” tirnen, kaa wî du ɳgo ire, “Mûco no enjebena taka-kunuŋ, joo mâri noŋ koy tuŋuna” irnen, kaŋgi gi dîniyo ajab rînaŋ, hâgudu njîŋanta du kooy nod “ɳgo antiyoŋ?” rînaŋ-kodo, madaldu enegiyaka, ndâynjar hille Mûlli ko nuba taŋa salam ken-kodo madaldim ko ganu rogol gonja a tena. Ndâynjara ta gu du, gonja a kalla a ûkan, ko mûco to nanarkite lo tenaye.

Gonja a du kalla a kû ɳiŋ ena. Lêle tu nditanj kul sûg mo Jinene kul taka gu, njîŋanta kalal de

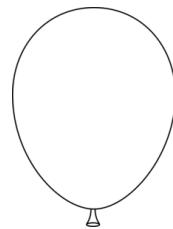
ron kul “Hâgu mûco mbo anarkiti” ru, hillem lândir ñun subbo madaldim tayi gu wasarja noye kar gonja kooy luy tela.

Kar rak kûri mbo kûran ñgo tire, “Amboro Mula lo nal andenaye” tîrnaña. In ken kaa ñgo ire, “Kaŋgi gi bajum kano kûran kanaa Mula tanya molo tîŋndan, hâgu ûyom koy tîŋndiye” îrnanya.

Nukkurna gi Mahamat Mülli

Jarda dûrmaña nî

Lêle tu, kâni kâddi subbo elelenj de bûgulan̄ mbo menjefelta mbo toron jardo dîniyam ñgo ken kaam kallikandi mbo kâyiri jêytiyoŋ ko tindigen ïndiy-kunuŋ, “Kaa wîwo ajajatko nda ante” rinaŋ, dukkan mo ko âmbumbaŋ ûtuk-ûtukata as nar, kaa kooy de neneŋ-kodo, kaŋgi yakunuŋ “Fu kena kano

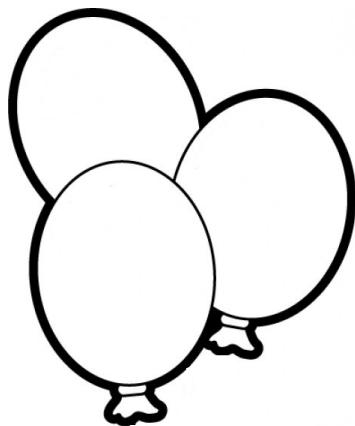
kucuŋa-kodo mirsi kîniŋa katab keni!” tirnen, kaŋgi yakunuŋ fu ken mirsildi to katab ena.

Hâgudu ŋgo tire, “Kodorona gani tîlem nduŋi!” tirnen, toron gani tîlem unduŋa. Ti du “Dâgigaŋ tur kîmbiya, kaŋgi yakunuŋ mirsi tîkala ambumba to taminte” tirnen, kaa kooy de ndâtirnu “Ama gîlaŋ mbe gu arka amini” ru kîbin fasiŋ, kîbin fasiŋ, igede wâri tonoda, wallu losoŋ tunusula. Yagu kaŋgi tîlo koy ambumba to narka kûyye.

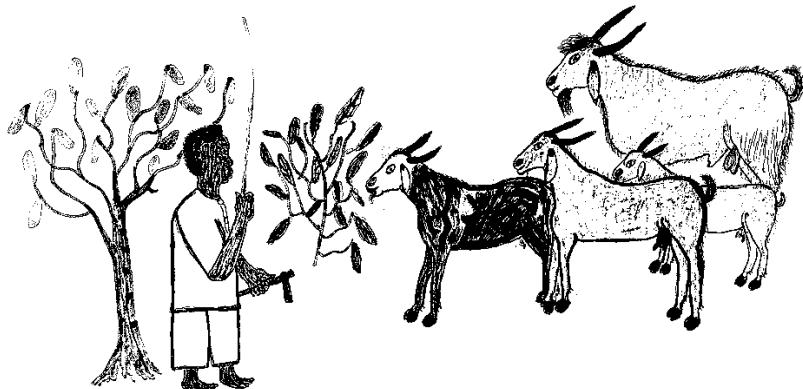
Hâkkoy “Dagigaŋ tur kîmbiya âmbumba nîbina gi mirsi tîkala ŋga ta yan tûŋte!” tirnen, ti tira gi noŋ ena gu, wâri tuŋa gi tonod-kede kaŋgi yakunuŋ ambumba ta gu warka, kuruŋ toron ŋgo tire, “Dîniyam ja-ken, hâbutu no de ninnde-ken dabe rakindiye, yagu hâbutu kânu kallo ninnde-ken no du rakići, kânu du rakići. In ken masal mo ndû no ŋono gi noŋ de, lîyar no koy ŋono iraye” tîrnaję, kaa nîyembo ajab rînaŋ kana gi nasayen, “Kosi mîniŋa mbo koy mîkala,

kallo ge-ken kallo rakiti! Ba iliyan, ûjim mililti”
îrnanya, jarda înu kallikandi mbo de nod hâbutuu
kâddur kosinj âsso risin wârcana.

Nukkurna gi Abubakar Abdarahan Abdalla

Hikme majirin to

Majirinta fâki kimo karo nîyembo nomono
tenegiyaka ñgo tire, “Kangi tîce mbeja wîwo
suro nañ nîl tanaran, kima mbe gu jîse anti”
tirnen, majirinta mbo kaa hille taña mbo kooy de
darañu ena.

Gi nañ nus tanarin, fâki ñaro kefel “Na ña”
tîrnaji-kunuñ, tîce kurnañ kar iñä-ken, ma
nînde tîrnajin le ke de kooy kîkesin onoda.

Majirin ti de sina lo, ti de away nira lo, ti
“Ko ânilti” tirnaña gu, majirinta tuu wî du ñgo
ire, “Mi kallaa wî dukuson mena kûyyen, mañ

ŋegegeriger kogi mbo koy nîkalte lande, maŋ
ŋgâru koso?” in ru “Gûregiyoŋ? Ili molo ko gaka,
âlif ba ta riyan koy nda kallaye” irnen, ti du ŋgo
tire, “Ki kûre wî koy gamuro mbige ru kûregiye,
kûjo kaŋgi ta mano kosiŋŋgiye” tirnen ela, tîce
suro kul tanaŋa.

Tanaŋa-kunuŋ tîcewo ŋaro nda tefelin,
kâriŋ warin rucaŋ rayin, hâkkoy tefelin warin
rucaŋ rayin, inko ke de kus tara. Fâki ŋaro kefel
tîcewo “Na ŋa” tîrnaŋa gu, tîce dûmmo wâriŋa.
Fâki sîkal “Âmin ŋara kîl wara, majirin guwo jîse
anti” rînaŋ, “Ka! Ŋara ŋgo ken nîlayan âmbindil.
Maŋ kaŋgi bassari le, taŋu gîbinti” tirnen, ti du
tindila.

“Kûjo lo kaŋgiye, in ken kaŋgi kaŋgu
kaawo bas igendaye” rînaŋ jîse ken ela.

Nukkurna gi Juma Adam Yaya

Lukkurdi kûla to

Kaŋgi tu Abdu uri lo
âbbo fûk-fûkta ludo noroke lo,
lêle tu “Kana kûla to ndâyŋar
kûlo ana âkal” ru, koŋkonj ŋami to nar nduŋ, sûg
mo ko kus taro koy njinjanta ŋganna yoŋ nar lun
tigede, ayeje kaŋ ŋun, “Kûla mbe gu âtturaŋa
ŋgârii tîdiranan âkala kâdduryan hâbutu kallo
anni” ru tûtturaŋa.

Tûtturaŋa gu, njinjanta nîyembo kallo
îdirana tîkala-kunuŋ, “Iliyan, ama sûg mo aka
motorko arona aŋuŋgusin” ru ko torona. Lêle tu,
tôsi taŋa mbo kalaŋ taŋa mbo mûco ta mbo
toron “Ki sûg mo mendeŋa nige ke, sossoko kena
kûlo keni. Kûla ira gi nîyembo kallaye, ama tîle
de kûlo ken motorko aronaye” tirnaŋa, i koy
tîran cûku subum njinjanta toron cûkum uluwito
ken-kodo ŋgo ire, “Siyam tartinjam ayeje kan yon
inde, cûku mîni gu siyam tarin-kodo mûttaŋa.

Mûttaraja ñgârii tîdiranan mîkala sukkarko
morona miñirna siyamko mîjni” ru, kûran
njiñanta toro luwu toro luwu igede siyam tara.

Cûku lütturanj sukkarko cukcukañ mbara
noñ ron kiñirnu îkala-kunuñ, cûku ïnu elende,
âmin-âmin koy ye.

Cûku ira gu kûru dil ken ba kenan, kaawo
tûnuse. Tiro gani jîsam genin, gani dûñgim
kaawo nûnusegiye.

Nukkurna gi Abdu Masna

Bûrti tañ kanaa

Kaa tuu hillem sêy indede mûco gi tâsiñara,
kañgi ta bûgam Abbache dâwaytam kul tanaya.

I kimo sininta as nene gu ene, bûgam waya
gim, kima gi tîrimbilta kâddur tîkala-kunuñ ñgo
tire, “Hay baba ta da mbo sîkali! Tîrimbilta ôro”

tirnen, baba ta du “Kima mbe tîrimbilta wî kâddurye, hâgudu i nîyembo niñari lo kañgi bûrtim kallo tililndan kaa fâñu nenteye. Kima mbe, mañ intam munje gûkasan!” tirnen ela.

Înun subbo “Rîgu fukku mena-kodo sûg mo maka kaya morona manar” ru, bûrtim kima noj baba ta noj îña-kunuñ, tîrimbil taren tîkala-kunuñ, baba to “Baba baba, kusul tîrimbil tare ndâbanjinti!” rînañ binu kîbin tunusula.

Baba ta “Kima mbe gi âduwa ândala gu tîbina!” rînañ sûg mo waka-kunuñ, kima to binu nda ken-kodo, hâbutuu tuu tinjariti koy nda ken ñû, “Kima mbe, kañgi tu lo âduwo kallo ndândalan koy kallo kîbu” rînañ tela.

Hillem wâlandira-kunuñ kima gi waldaman tañawo “Bûgam kakan, tîrimbilta kâddurye, bûrtim kilila-kodol kiyeye” ru tindila. Waldaman taña kosiñ ajab rînañ ela.

Nukkurna gi Abderazik Mahamat Ahmat

Saa ndâtira

Lêle tu subbo, Halime kima ta Sâlwawo tanii molo nûnduraŋ, “Mate, saa mitaŋ mbîrina wî, saa nîyembo êŋi” tirnen, Sâlwa ti da ta molo gîlaŋ sam taka.

Kaa niyembo kâddur lo daranji mbo saa kulusu indede, Sâlwa taka-kunuŋ ñgo tire, “Kaa wî kooy ndûrukta tuu molo naraye, sa gi ndûruk mîni meye. Ama gîlaŋ saa awulti” ru, masuro tîbina. Kima tu masura ilim nite ili ñgo tire, “Sa kana gi kaa kooy na nî ye! Kîni molo narndaye, ama aytanŋ-kede maŋ gîlaŋ gitanjndiye” tirnen, usuruna.

Kaa indiliside, Sâlwa ta da mbo kima tu gi ta da mbo wara. Wara-kunuŋ, kooy tîran kûcaŋ wâdara. Sâlwa ta dawo kumo nâbaŋin kâciŋo udaŋa-kodo, kaa mele endela.

Kâlife ndûruk ta tara-kunuŋ, “Kimiŋ nî dol dâsi mbo babasi mbo kûriŋ mana kûkasân!” tîrnaŋa, kaa tîran ɻornu samu nenden ela. In ken hâbutuu daranji mbo igen rakan kûru dil geteye. Sâlwa kûru dil tennden, da to kâciŋo tundudanja.

Nukkurna gi Abderazik Mahamat Ahmat

Mañña kimiñ nî

Halime Direge ta kañgi ta mbo, kimiñ as unana. Kimiñ wî unana-kodo kañgi ta gi tîya. Halime ti de baba tûkoñ, ti de da tûkoñ-kede kimiñ râbbu ken, madarsam tuluna. Kimiñ tañim nîliñana lo madarsam nîyembo kallaa ûka, âfandiñ koy kimiñ wîwo sâwijeyen awun igede, kimiñ gâr ken waragan kallaa nar, kidimen galamta nîjam wâyirito ninnde, gani kidime nîjam eneñja.

Eneñja-kunuñ, kima ti de kâddi ilu, dâwayta nîja gâr nenayen, tiro nonoreto ula. Kima tûkuso nûrci ilu, madarsam kimiñ gâr nindigeto ula. Kanjalanya gu du kaa jîsaam kanaa norgoloño ula. Gisiña gu du bûgam tormoso ula. Halime Direge kimiñwo nîyembo dabara mbo râbbu tena, yagu kimiñ gâr tendena, kimiñ tiro nundununar kûru warbasiña.

Hâgudu kaawo koy nîyembo awun ena. In

ken kaa “Kimo luŋan râbbu ken gâr nenden,
maŋi to rakiti. Ba luŋan gâr nendenndan, maŋi
to kallo rakindiye” îrnaja. Halime ti kimiŋwo
adal geya taŋa tiro unduŋunjaye, kana gi dar
saba tûka kaŋgi tûranaye.

Nukkurna gi munjukula Sîlla Gadarif nag

Nînjimera kimiŋ nînjimera nî

Sene tu, kimiŋ nînjimerii lo fârikko madaldi
kanam munje indayaka, lêle tu Yusif ŋgo tire,
“Adam ta Umar mbo kare! Neremko maka, dana
jâgiye tam niŋŋitirinda ili tam maya, moŋgeta
mbara yoŋ manara miŋan!” tîrnaja. Nerem tûka,
dana du hillem toyona, kaa kaŋ lo iŋa.

Tîju wayi gu, Umar jo kero cûkul ŋgo tire,
“Jo gi andandawendaye makan” tirnen, i du ŋgo
ire, “Ca! Make tento koy tenende” irnen, ko

dinjartu nenterę waya.

Mongeta i jâgiyo kallo sîngee siratii ndil,
ârcii mbo soron wanamalaŋa lo, malta wan
kimiŋ wan wacinda lo, ganim mo de borot ke
nindayen, ndita wândajina.

Adamta Yusif mbo nilila lo mukula kul nar
suguri kotim lay-kodo oyken, Umar du chuwal
mo toyken, sêy inda-gu, nene kar kûde kaa in do
kinan, bûtato rogol dinjartim kaban tindede,

Adamta Umar mbo dinjartu ndâtirnu îŋi gu, bûta mbo “Kumbuya” ru tena, waka-kunuŋ kulle siratii mbo ena gu reŋgeniŋ, bûrtu tîrimbil tîŋke nanno tîŋ ɳari wayide, Umar arsaldu goŋu fâŋjin chuwalko racu mele tesela.

Adamta Yusif mbo i mukulaŋ îniŋa wî suguri ken kotim wayayakan, wanaŋa ilawo ɳan îla. In ken nînjimera kimiŋ nîŋa kâddurye, yagun kanggi to lûkuna kalla yande.

Nukkurna gi Gamar Mahamat Harun

Kallikandi toŋo na

Kaŋgi tu jâgiyo kâddu madaldim ne sîŋgee
kâddur tûnduŋuna, ɳiŋ geya wândaŋina. Lêle tu
kima ta mba gi mbo jâgiyem waka, kimata baba
jâgiyo malanjo tayi gu, bâmbus nômo raku kima
to tûŋ, kima du ɳoŋin “Anaj-ken lô mbe mbo
miŋanni” ru, kul toŋo tanaja.

Toŋo naŋ tô to ɳgo tire, “Baba jâgiyem
maka noŋ, bâmbusko nômo raku ɳan ru ândiya,
ama du mboror mbo miŋanteye ru, kul anara”
tirnen, tô ta du ɳgo tire, “Lîyar mbe, maŋ kana
gena gi nîyembo kallaye! Ba iliyan, da mîni ti
koy dabaro laŋan ambunduraŋaye, ti koy tarin

gê lo miŋan” tirnen, sêy inda gu da ïni tara.

Da ïni tara, kima ta kara gi ŋgo tire,
“Adam bambusko baba tûŋa tanara
miŋanteyeka, mborø mbûrse mindaye” tirnen, da
ïni du ŋoŋin ŋgo tire, “Ba iliyan, baba kîni tarin
miŋanni” tirnen, inda gu baba ïni tara.

Baba ïni tara, da ïni dano saa ŋû chayo ken
ŋû ŋuguru tena iŋana-kodo, bâmbusko nesen
ganii as cek tena, kaŋgi lo tu-tu kul kooy gê lo
iŋana.

Nukkurna gi Juma Ibrahim Harun

Âduwa nîbino tûnuse

Sene tu, kaŋgi dar Arara lo kidimem dar Saba taka. Dar saba taka-kunuj, “Kadam ana ŋgâriyoŋ arka, dar mbem âlan” ru, kadam tige Yagu tarkice wî kûnu lafin hâbutoo nda ûkasinden, tîkala gu sininta kâddur de tuŋunin, nda tumaŋnden, kûri mbo kûran kaŋgu gemo ko nda nûka gu tândala.

Kaŋgi gi ŋgo tire, “Maŋ dar na ŋguryoŋ?” tirnen, ti du “Dar mbo Arara uriye” tirnen, kaŋgi gi ŋgo tire, “Gani na âsurtu ge gi kaseye sula wardiyoŋ?” tirnen, ti du “Gani mbe wardiye” tîrnanya, kaŋgi ŋgo tire, “Ama âduwo mbândala-kodo, hâbutoo maŋ ndide ila nda ken dar nam mbejebenteye, yagu kana gu gîbinan, dar no le dîŋndiye” rînaŋ, hâbutoo nda ron nû-kodo, sîŋge nîm taŋa ŋin ndîŋar ŋgo tire, “Dar nam naŋa âsurti na ilim de ŋin wî kooy de ndîsaŋa adal gede, râbbu îrarnite. Sininta mbara molo ândol

mâliye gûti. Igi ndaŋ-ndaŋte mbândala, âduwa gu njuŋ kîbin!” rînaŋ tenjebena.

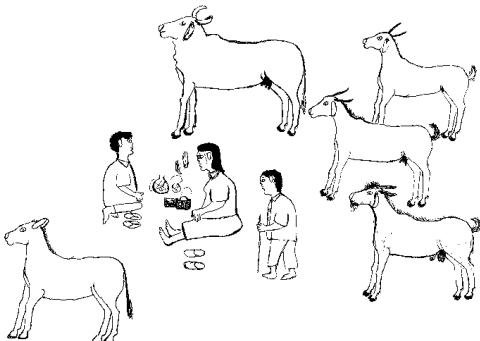
Ti du kurnaŋ dar mo kar, kaawo salam ken tindede, kârifi tûka. Sa tûsura, kaa hille taŋa âsurum ko asee îndisen, ti nîm ta ɲin̩ tîndisaŋa. Ndîsaŋ adal tigede sininta mbara noŋ ena gu, nîm ta kooy firatta idaa de îŋa. Kaa nîyembo ajab ru, ûre noŋ dar mo tînaŋa. Kaa âlo ɻelle lo tîrimbilta mbo kar, idaawo roka wândanja.

Ili molo kaŋgi gi mâliye kû âsurom lay ajab rînaŋ, kaŋgi kana gu nînibina ilu âmin-âmin âsso ru tîndinasi. In ken âduwa kalla ili nîyembo kaawo tûnuse. Ba kaŋgi âduwo kallo ndândari-ken, kîbin gulusa kallaye.

Nukkurna gi Ibrahim Mahamat Sâbun

Rayije nî kâddi

Sene tu, mi rayije lo
suro mîker-kunuŋ,
rayije mi de tîran,
rayije nû kâddu
munduŋa. Munduŋa
kîke minda gu, suro
maka, daranji ta tûkan
ko malta far tigeto îya ru, amboro de ândayi.

Hâgudu saa taŋantiyan koy, amboro de andenjebe. In ke minda gu, lêle tu “Sam ko saa na aŋanni” tirnen, ama du “Âmin ayinde” arnen, ti du “Gakindiyon?” tirnen, ama du “Akan koy baka de anarti” arnen, “Ko baka narin mîkal” tirnen, ama du aka-kunuŋ saa kûdo taŋ malta isa isakesina ila de kitaj, hâgudu ama koy isa baka san nondoyno keberu nandam de nda anara.

Ti du “Gosenda ŋgâriyon” ru, kîbin bît! in taŋana. Taŋana minda gu, kima tu dee nân̄gayni

nâkanni lo isa sam awoyke gu nîkala lo kar ñgo tire, “Jiye, Jiye, Ahmat sam isa loynu nar ndîya lañana!” ru tindila-kunuŋ, ilim de muturakko sîkitan̄ andurcana.

In ken kus hillem mara, ama da mbo “Âmin Jiye andurcana kus mareye” ru andila, hâgudu waldamaŋ mbeŋa koy “Âmin Jiye Ahmatko turcana mare” ru indila, dâsi kooy tîran ko Jiye ta dawo chorto ken ñgo ire, “Jiye kima na hâgu kimin̄ mîniŋa mbo suro tîketeyande” ru indila, in ken Jiyewo minta molo eŋeŋa.

Hay kaa, ba kânu kâddu mbûsan, kaawo bîyo nda geyan. Ba bîyo nda ge-ken, mayagine kurnaŋ Jiyewo ken eŋeŋa gi noŋ ken mbenen̄teye.

Nukkurna gi Abdalmajid Abdalla Sileman

Lukkurdi wâci ta

Dar mo kaa sêy inda gu wâci tûka, kaa hille taŋ kooy kurnaŋ le tîŋ wayin, kangı tu iyanata mbo de “Makindiye” tîrnaŋa.

Kaa tuu wî nucisin wateyen igen, kangı kamba gi ŋgo tire, “Makatar ta kana têŋi, asee wîwo gago gena naŋa ɳû” tirnen, iyanja gi du “Asee kora tîle gu miŋantiyioŋ?” tirnen, “He naŋa ɳû” tirnen, naŋ tûŋa.

Hâgudu “ŋânji gi koy sinaye, wanajan gago koy ken injiŋanti ɳû” tirnen, “Haywa” rînaŋ kul naŋ kullem âgu kûllaŋ kimisiŋ le tara, “Naŋoŋ?” tîrnaŋa gu “He” tirnen ela.

Sêy inda gu, kaa dîrije mâri gemo nucun kibiritta sandukta tur uloŋ ken kar "Hâkkuma âmbayina mare" irnen, “ŋgo ru kândayinoŋ?” irnen, “Kaa hille taŋ wâci kooy turaŋgala, kaa tuu mbara de inde ru âmbindila, gemeta wî kanaŋa ɳûyi tirnen mareye” irnen, i du “He,

nasaye. Kaa kooy tîŋ waka” irnen, nda njûr le waka.

Kaŋgi kamba gi ŋgo tire, “Bâlileyan koy gonin minjinjan” tîrnaŋa gu, iyaŋa gi ŋgo tire, “ŋânji ilu koy âŋnde, anara âŋgasina ayrinin miŋanni” tîrnaŋa gu, “Maŋ ŋânju nêndiriŋoŋ?” tîrnaŋa, iyaŋa gi du “He âŋnde” tîrnaŋa, “Ama ârnanya molo but gena, Mula du nda tûndulaye, ama ârnanya gu genar-ken sôgu de wanarteyere.”

ŋgâsisina lenju rînaŋ tela.

Nukkurna gi Juma Adam Yaya

Sabur nenem kîsiweye

Kima tu nuŋana taŋ wî ūsen, ti sâwu rêm kîki ta mbo râbbu tîrarna, kîki ta malta ndîŋjar mûco jîse tena. Ti du dômko tedela, mûco to nda wanaŋa kîbin tula, indede kûŋu lamin kimo nda tûŋana.

Yagu kima mba gu fugur tîbina, sajan
mûco to juju nda tanara tiñan-kede subu tuñuna.
Tinden nda tûkasinden, lêle tu subbo “Waram
aka kallari awula ar!” ru, leru koy tenenden,
joom ko kallari ketel kul tare gu, tîce hille tan
madaldim saa lajan noyori wî sîkal, kûri mbo
kûran ñgo tire, “Mûco mbe luñan subu tenegiye,
ñûgu tiñanndaye. Âmin na gu tîce wî tu niñan de
tiban nañ mûco mbo andinante” tîrnaña-
kunuñ, ilim kusul mûri ken-kodo, kûru ranuñ
Mulo rûjun sû tîrni gu le ïnim taka.

Yagu kûri mbo kûran, mûri tena-kunuñ
kâsiñar, ïnim lûkuñuñ tanji ta âsurom tûñuña-
kunuñ, ilim de fi tuñunin, munjukula ta ñgo tire,
“Nâsibi mañ âmin ndumâñndoñ?” tirnen, ti du
“Kallaye, alenja gi deye” ru, mele ñun eleleñ de
mukulo korom kul, kîki ta tiro râbbu nena gim
hille tum taka.

Taka-kunuñ, kîki ta salamko cukañgu
salam ken, kimo uñana gu assu rînañ-kodo, kima

to “Mi du kambanarkinde, gara giyan koy gula naŋa kaya nda ron!” rînaŋ, juzulan molo 50 girîchko ludaŋ tûŋa.

Kima kûru landir Mulo assu rînaŋ ngo tire, “Sû adibanayer-ken Mula mbo kîŋin, kaa mbo koy âŋinteyere. Sabur ken ara, kîki mbe guwo ândiya” rînaŋ, sûg mo ko mûco to kaya nda ken naŋ ŋû adal tigede, kima tordona.

Mûco gi koy njuŋŋa tûka, ti waldaman dar saba nayi rak dar Mestere lo joom de sîr ken bûga Fachir ira ilim ko, kadam ken, njinjanta rak tîrimbilko ŋu dar saba wakanniye.

Nukkurna gi Makki Ramadan

Ndira da taŋa

Kima sona lo kodo tîŋ makatarko tayin, da ta kuruŋ ɻgo tire, “Kima mbe Mula afud nden” rînaŋ-kodo, “Kaa mbo juriyan, hâgudu koy hâbutu kânu du niŋanan, hâgudu ano du laman” rînaŋ tenjebena, tîrimbilko ɻuŋ tîŋa.

Tîŋ kiyede ɻelle waka-kunuŋ, gammayta bûrtu kucuŋ indede, tîrimbil taren îkala-kunuŋ, ma tanarki-kede ɻelle lo de tîrimbil taŋa joo cumaŋ sûlo nda ïndiŋa. Tîrimbil ta nene kaa tîrimbil mo ninda ilawo ɻgo tire, “Sûri tîrimbilko aworgolin man” tirnen, ɻusuron gammayta kar nûresin hâgudu lûturan ene wî nda kul-kodo kimo nîkarnu “Ngâru neyoŋ?” irnen, “Njiŋanta aŋe” tirnen, gammayta kobok kima ta gu kul lûturaŋa. hâbutu koy warkinden, “Ano lamina” ru, kul kâddi ïni tindam wanaŋa.

Kâddi gammayta nîg koy kobok kima to lûturaŋ, hâbutu in tarkinden, kimo kobok to nda

lan-kodo, “Lûtturaŋa tene wîwo na!” tirnen,
lûtturaŋ njiŋantawo tûŋa, ajab rînaŋ-kodo
tulnde.

Lan ŋû ŋgo tire, “ŋgo ken naso gûregiyoŋ?”
tirnen, ti du ŋgo tire, “Da mbe lo ândandalaye”
rînaŋ, da ta hâbutu tândala ila kooy tûrana.

Gammayta nî kâddi mbo tormosan̄ taŋa
mbo gani ïni ilim de âduwo lamin,
gammaykandi molo tîŋ ene-noŋ, kaa tîrimbil
taŋawo âduwa ndârisin, tîrimbilko i de nda rogol
enjebena waka.

Nukkurna gi Nuraddin Ahmat Abdalla

Tajir Sabun

Tajir Sabunta waldamaŋ taŋa mbo gâlaŋiŋ malta
nîŋa lo dee dar garbi lo ron kul dar saba
Amndurman naŋ ron nêriye.

Lêle tu malta ron rayije mbo Amndurman
njeben-kodo i tîrimbilko ŋuŋ sîr ena.

Kaŋgi tu du ti Amndurman ninda lo kijiranim dar mo kar kaa taŋa salam ken lânin, ti koy inta mbo gê sîr tena, yagu jeb tam tene gu tenende, tîrimbil mbo sîr ken joo mbîri uŋuna.

Kaŋgi tu waldamaŋ Sabun taŋa mana kaŋgi inta mbo gê niye gi wâci mbo tiye gu nandadal ŋgo tire, “Hay kaa! Mîyar mîni gi sîr mena molo tîŋesino âkalnde, saa de tanjen asere, âmin murunjin minta mbo gê tîŋesinni” tirnen, uruŋa inta mbo gê tiŋana.

Tiŋana-kunuj, inta mbo gê de nîmil dara tîlem de kiye ko Amndurman waya, kaŋgi ili inta mbo sûr gani înu kosiŋ le taŋi tam taka.

Sâbunta du malta îniŋa warin, ron le nati lo sêy inda gu, lêle tu kaŋgi i nindîŋo wanaŋa gi subbo eleleŋ ma chayo koy waŋan-kede tîrimbilta mbo kar intawo rak ŋgo tire, “Âmin na gu taŋi mbem ko chayo maŋanteye” tirnen, i du “Kallaye” ru îŋara, tîrimbilta mbo kaawo kul taŋi tam tanaja.

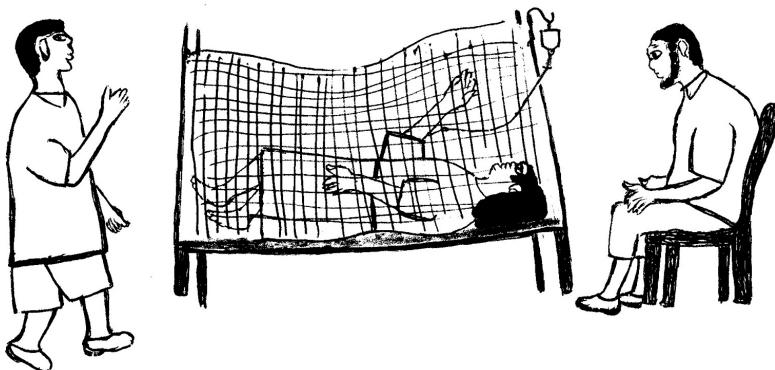
Tîrimbil molo sûr taŋi tam waya gu, gani
înu nda rogol ñêtin̄ ûre nânî nda unduŋa. Ñêtin̄
ila: ligematta jî mbo chaye mbo but, hâgudu
ñatino fur eno rakibta mbo but, ñûgu injifano
basalta rayni mbo but nda unduŋa. Ilawo ño de
usa, ñerem koy ñêtin̄ tuu nda ena, tîrimbil mo
nda lun kul gani înim lan tâlandira.

Sabunta waldamaŋ taŋa mbo kaŋgi gu i
bûrtim kallikandu nda ena gu ti du intawo
nindiliŋano nda tena ajab rînaŋ ñgo ire, “Kallo
genan kallo rakiti” îrnanya.

Hâbutuu kooy kûri molok ye, ba kûru dil
ken ñelilan, hâbutuu kallaa geteye, hâbutuu
kallaa ge-ken bûrti na koy jîsaye.

Nukkurna gi Ahmat Mahamat Ismayil

Wajan

Adam mbo Umar mbo akuya nîyembo nîbirna lo inda gu, Umar tâsiñara, da ta kul dâway mo tanaña. Tanaña gu, waja ta nîyembo dil tenayaka dîktor mo îbina, waldama ta Adam madarsa molo kar santa to ïnim nduŋ “Aka waldama gendegu ‘Kûjo andiye’ tirde le aryye, âmin du madarsam tarnde, aka ŋgo tinda-ken âkala arni” ru taka. Yagu tiro dîktor mo wananya waja ta lirraye îbina ru wândala.

Ti du tene noj de lafin ko Umarko rak tiro mbo sî seyn le kar ajab rînaŋ-kodo tuŋuno koy

duro madarsa molok tâlandiro koy ko sîkal kar tigen, Adam ta da ñgo tire, “Waldama na ma tunurundoŋ?” tirnen, ti du “Waja ta gi nîyembo lirra tire” tirnen, da ta du “Wajan tu kaŋgi tu molo tum nândakacireye, maŋ âmin na-kede âkalni ru gakan!” tirnen, ti du “Ama de lo waldama taye, ama akindan ti amboro andindeti. Tiro mbo amboro mbo bîye mbo kalla mbo milisirindaye ko âkalan kallaye” tirnen, ti du “Lala kima mbe, ko jîkalndiye” tirnen, Adam nîyembo ajab rînaŋ tela.

Mbîri yoŋ uŋuna yagun ti kûri ta mbo kûre saŋan tindenden, nûrkan waldama to âkal ru dîktor mo taka, yagu Umar kalla tûka kul ïnim walandira. Ti koy waldama ta nîm kar sîkal ajab rînaŋ-kodo ñgo tire, “Da mbe ‘Wajan kaŋgi molo kaŋgim nândakacire inde, waldama na ta waja gi ñgâriyoŋ?’ tirnen, ama du ‘Wajan ila du ñgara wîyoŋ?’ arnen, ândandala. Ila i jûkuti noŋ mecekere noŋ kesembe noŋ âmborcuk noŋ edis

noŋ... tuu koy indaye' tîrnajə.

Umar du ŋgo tire, "Kala tira gi gani ta ye, yagu sininta wîm hâkkimta dâwen̄ wajan̄ wî nîŋa nar kimiŋ sinawo nûnja wândaŋjina, wajan̄ wî baka ūka. Yagu waja mbe gi guŋati lo ândibinayaka, dîktorta "Maŋ ŋamsiyem lay bisenden, waja gu anjulgi tu waja gûŋati ta gu kaŋgi tu molo tum nîniŋge gi lo nda tanaraye" rînaŋ, dâwe âmbi-kodo amboro "Maŋ gosiŋa kaawo ndilin ŋamsiyeŋ mo kûde ibisete" îrnajə ajab rînaŋ araye. "Maŋ koy kana gu kallo kîbin!" tîrnajə ajab risin ela.

Nukkurna gi Nuraddin Ahmat Abdalla

Margi mbo bûgula mbo

De kaŋgi to ta dakalo margu tuŋana. Dakala kâddi kû kaa mbo tusurin, nene du “Inko sajan gim tindendiye, kîndiŋa amba roni” tirnen, kaa ron nîbin kul “Mateye” ru ena, kâriŋ saŋga to le waram ko tûnurkana. Innden warkinden ela.

Seno ŋun, ti de lândir marce hille taŋa nunjuri tayawen, kaa du “Inko mesere-ken tûkindiye” ru, hille taŋ kaa tîran “Muyti” ru ena, kaŋgu tu tuya. Le kar târu ke inda gu, kaŋgi tu hille tu molo kalawam kar, “Margu ŋgo kenayeka in de margu-margu kirayoŋ?” tirnen, i du “Margi gi marce tu igenda tige” irnen, “Kaŋgi gi du ki uytode kinndegiyoŋ?” tirnen, kaa du “Mi kalawo ganii mbara mîrarindiye” irnen, ti du bûgula lo nîyembo gani nda tumanen, niye gi lo ko “De âkalti” ru tinder-kunuŋ, nûrkan ŋori to kul “Margi ŋonindayoŋ” ru tîrkarni-kede, “Margu annde” ru kiyede gani aŋgundii indam taka.

Ko fît-fît ke tayi gu, margi ti du aŋgundii lîtesin, aŋgundi mbo nûŋ kû kusul tiro de sero tinda gu, “Hâbi aŋgundi mbo nûŋeg ŋgâriyoŋ?” ru kûri mbo kûran, “Âlo lo aka âkalni” ru tayirkunuŋ kosiŋ, “Ay! Irag anarka” rînaŋ kusul teseren, ti du teseren, sî in indena, ru tara gi mbo tarka gi mbo but-but ûka.

“Awochti sula âriŋkiyoŋ?” ru kûri mbo kûre tinda gu, margi ti gîlaŋ ânu larin ganu tîlitanja ti du “Ay!” rînaŋ, “Âriŋki” ru tenig, margi gîlaŋ ti tindam taren, ti du kâriŋ hille kanan tanjanja, margi du tûrcunja.

“Hillem kaa âmbenderide inko makan tûkinniye, wâs ana, kumam aka ayon” ru kumo tanjanja, margi ti gîlaŋ kuma do kâriŋ, tanjena.

Ti du duric ken, “Ba iliyan, tûrim anaŋa andiyan” ru, tayi gu dee tarka-kunuŋ “Wî meyan koy aya andiyan” ru, lay gar-gar tîŋ kurcu ɲûkku raku or ken “Asela” ru kusul tinda gu, margi ti koy kar kusul lek ken tinden tîkala gu, margiyen,

hâgu berjeŋ koy lûdaŋ târiŋa.

Târiŋa-kunuŋ, tûrim ko taya, margi du ko tonjoyiŋa. Hillem ware gu, kaa sîkal ororo ena, le tûrim dûric tena. Margi du tûrcin, kâmu-kâmu wayi gu, tûrti ɳôri ïnim tûka. Tûrti nîyembo serekayen, bûgula gu du tusula. Margi du in do tusula, sî indenig ɳoru ludaŋ kamu toch! kaa turuŋa kar tiban, tiro awo ɳû, i du ɳûgi to i lo kiŋirnu wârcana.

Nukkurna gi Juma Adam Yaya

